

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT

ALS EENS ARENDS PSALM 100:3

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's Gravenhage; Dr K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr D. Postma, Burgersdorp (Zuid-Afrika); Dr A. Ringnalda, Soerabaja; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dordrecht; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's Gravenhage.

Adres der Redactie:

Prof. V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f125 per drie maanden bij vooruitbetaling.

Voor 't Buitenland f750 en voor Ned-Indië f6— per jaar.
Advertentiën: 35 ct p. regel. — Losse nummers f0.15.

Het eindredacteurschap wordt thans weer waargenomen door Prof Dr V. Hepp. Tot nadere aankondiging is zijn adres: Duitse Kampweg 10, Wolfhezen.

INHOUD: Uit de Schrift: Naar buiten met Jezus! (Hebr. 13:12). — Kerkelijk Leven: Synode-indrukken II. — Het Boek van de Week. — Uit de Buitenlandse Kerken: Persepolis. — Perschoon. — Kerkleuws: Verslag Generale Synode te Arnhem. — Advertentie.

UIT DE SCHRIFT

Naar buiten met Jezus!

Daarom heeft ook Jezus... buiten de poort geleiden. (Hebr. 13:12)

Het is voor een geloovigen Schriftlezer een duidelijk afgeteekend, afzonderlijk moment in het lijdensbericht van Christus, dat Hij naar buiten ging, dat Hij werd uitgeleid. Alle evangelien zeggen ons: Hij ging uit, Hij ging uit, Hij ging naar buiten, Hij werd gestooten buiten de poort.

Dit evangelisch bericht, dat men Jezus leidde buiten de poort, mogen wij niet losmaken van de dogmatische uitspraak: want welker dieren bloed voor de zonde gedragen werd in het heilighdom door den hooge priester, derzelver lichamen werden verbrand buiten de legerplaats. Daarom heeft ook Jezus, opdat Hij door Zijn eigen bloed het volk zou heiligen, BUITEN DE POORT geleiden. (Hebr. 13:11-12). De schrijver van deze woorden herinnert hier aan de bepaling van Leviticus 16:27. Daar is gezegd, dat men huid en vleesch van de als zondoffer geslachte dieren moest brengen buiten de legerplaats. Immers, het lichaam van deze als offerande geslachte beesten, is „als onrein weggedaan, er is geen gemeenschap meer tussen het volk in het leger en het met de zonden beladen offerdier”. In deze wetsbepaling werd dus voor de gedachte van vele eeuwen vastgelegd, — en tot op Christus vastgelegd! — dat hetgeen buiten de poort gebracht wordt, buiten de legerplaats, niet meer als rein beschouwd mag worden. Omdat het onrein is, behoort het niet thuis in de gemeenschap der reinen.

Voor Christus Jezus was dus dat oogenblik, waarop Hij door de poort moest heengaan, met den rug naar den tempel, een zweepschlag van den hemel. God zelf verstiet Hem buiten de heilige stad.

Laat Jezus nu Zijn kruis maar dragen, wie zal den uitersten exlex helpen? De via dolorosa; de menschen zeggen dat mooie woord — alweer latijn — met vibreerende stem; maar de engelen zeggen: het riekt hier kwalijk. Geen wonder: die weg ligt ook buiten de poort. En tot de gemeenschap van wat onrein is, wordt nu Christus uitgeworpen. Wat onrein is, en buiten het leger wordt geworpen, nu ja, zeg het maar, dat komt op de mestvaalt. Schrijft iemand van dit woord Maar dat is geen bezwaar; schrikken is vandaag de bedoeling. Of vindt iemand dit woord onbijbelsch, of ongepast, of oneerbiedig? Maar dan kent hij zijn bijbel niet. Want dat de mestvaalt heid is van de heil, en dat die plaats, waar men het vuil, de onreine dingen heen brengt, in profetisch licht gezien, een beeld wordt van de helse duisternis, dat leert de bijbel zelf. Een van Juda's getrouwe koningen — Josia — heeft immers inderijd het dal van Hinnom, een plaats, die eerst door den afgodischen Molochdienst als offerplaats in beslag genomen was, opzettelijk tot een mestvaalt gemaakt. En de profetische geest heeft daarvan gemaakt een symbool, eerst van de onreinheid, en daarna van de heil. (Jer. 7:31, 32, Jes. 66:24.)

Zoo bewegen wij ons dus in bijbelsche lijn, wanneer wij op deze wijze het verband tusschen de dingen leggen. De mestvaalt — dat klinkt wat vreemd; maar het dogma van Christus' borgtocht kan geen volkstaal missen, die de Schrift gebruikt heeft om het schuldoffer te wijzen buiten de poort.

Nederdaling ter helle zou trouwens voor Christus' eigen geest, die naar alle kanten de dingen zuiver voel, niet mogelijk zijn geweest binnen de muren van Jeruzalem. Niets is toeval. Golgotha móest vallen buiten den stadsmuur. Want zoo eerst, door uit te gaan buiten de poort, en dan begeleid te worden met fugatische wraak-musiek van den Rechter daarboven, die in Israëls wet Zijn toorn uitgedrukt heeft, (doch in de bepalingen omtrent den buiten de poort geworpen gevloekte heeft willen zeggen, dat er een onvertoerbare rest van toorn is, die door menselijke woorden niet volkomen kan gezegd, en door aardsche straf-middelen niet ten volle kan uitgewerkt worden, een helse toorn dus) zoo eerst kon Jezus zich volmaakt beschouwen als nederdalend ter helle, den vloek doorlijdend, bewust de exlex²⁾ zijnde. Exlex bij de menschen, ja; maar omdat God Hem een strafmaat toebedeelt, en een toorn-expressie vernemen doet, welke beneden-aardsch, en daarom hellsch, is. En zoo eerst kan Hij weten, te zijn: de bok der verzoening, die, met zonde beladen, den dood gestorven is, en onze onreinheid in Zijn bloed verdoet! Groote Verzoendag — goede Vrijdag.

Zoo worden wij van boven gedwongen, psalmen te zingen op den weg, die opleidt, of aldaar, — hoe moeten wij dat vandaag nu zeggen? — naar de wereldmestvaalt en bij de propylaeën van de heil.

Zegt iemand: ik kan niet; of: ik vind dat niet in stijl?

De laatste zondigt zwaarder dan de eerste.

Maar hoe het zij, — daar staat óók voor onze „nobile” gedachten, en ook voor onzen „goeden smaak”, en ook voor ons „humane gevoel”, en ook voor ons gevoel van eigenwaarde, dit harde woord geschreven: zoo laat ons dan tot Hem uitgaan, buiten de legerplaats, Zijne smaadheden dragende. (Hebr. 13). Elke dogmatiek, die de voldoening van Christus weigert te aanvaarden, is aan dit woord ongehoorzaam. Zij gaat niet buiten de poort. Ze trekt haar neus op voor de mestvaalt van Gods wijd heil. En daarom komt zij er nooit toe, te bemerken, dat Gods engelen in het moment van Christus' uitstooting buiten de poort, zich afwenden van de onreinheid onzer zonde. Maar de leerling van Calvijn, gegrepen door de Schriften, hij weet het hier, dat het woord: „buiten de poort”, samenhangt met hellegedachten, en vol is van hellegedachten. Hij wil den kwaden damp van zijne zonden niet van zich weg laten blazen door den windverdrager van het humanisme; maar hij wil ontdekt worden aan zichzelf, juist bij de mestvaalt aller werelden. Buiten de poort, buiten de poort. Hij wil wel rusten in den Christus, die dit alles voor hem heeft geleiden, en in zijn plaats doorstaan, maar hij wil het dan ook niet vergeten, dat hier de mestvaalt der onreinheid was. En dat dat pad het zijne was.

Nu wordt het ons wel een verwonderlijke zaak: wij zien daar buiten de poort om Jezus den chaos der menschen; wij vinden alles van zijn plaats. Maar zoo juist zette God voor den Borg alles op zijn plaats. En den Borg zelf vooral. Derhalve: alleen dat vloekend Woord van God hield Jezus staande, en bracht Hem weer op rechte baan. De chaos van de menschen, die de orde onderstaven had gekeerd, die had Zijn denken niet vertoebeld. Hij zag den kosmos rijzen van Gods recht, en strompelde voort: een held. Hij ging naar Golgotha,

en trad manmoedig buiten de poort. Hij wist het, de menschen hadden Hem gestooten buiten Mozes' recht, maar huns ondanks komt Hij er zoo weer in.

Er ligt dan ook een prachtige ironie in het oogenblik, waarin Pilatus met den sleutel van Rome de poort van Jeruzalem ontsluit, om iets, dat kwalijk riekt, te brengen naar de mestvaalt van de wereld. Kwamen de duivelen grissend toeschieten? Maar hun spel was reeds in den aanvang verloren. Want die van Mozes' erf verjaagd was, werd slechts in Mozes' eigen licht en wet verklaard. En die ontijdig door de menschen tot een exlex was geworden (want hun valsche rechtspraak was met Jezus niet klaargekomen), — werd nu naar Gods recht en rede, op Gods volmaaktentijd, een exlex van de aarde, een kind der hellepijn, bij God. Al wat de menschen onderstaven keerden, dat is door God weer op zijn plaats gezet.

De hooge priesters werpen Jezus buiten de poort; maar dienen daarmee huns ondanks de voorbereiding van Gods uiterste slachtoffer. Het offer voor de zonde. Noach heeft gezien hameren aan een bespottende ark. En Jezus heeft zo zien werken aan het verachte offer. Ze keuren het lam wel af, en zeggen wel: dat is geen lam, dat offerande wezen kan; maar huns ondanks moeten zij alles, wat aan den zondebok geschiedt, aan Hem voltrekken. En waar Hij zelf gewillig is in Zijn dood, en Zijn kruis op zich neemt, daarom is Hij, behalve zondebok, ook paaschlam in zachtmoedigheid.

Zoo gaat de Heiland buiten de poort, verlaagd, verlaagd. Maar wie Zijn God gezien heeft, gelijk Hij zelf op God gelet heeft, die zingt zijn lied Hem toe: verhoogt, o poorten, nu den boog, rijst, eeuwige deuren, rijst omhoog, opdat g' het offer uit moogt laten. En alle bedrukte ziel, die binnen de poort geen uitkomst heeft, en buiten de poort geen inkomst, die zette zich hier neer, en leze een verwonderlijk woord: hier staat te lezen van borgtocht en van voldoening en van verzoening.

Doch men moet er dan ook het eenige wetboek — het geopenbaarde — voor openstaan. Anders is het enkel nonsens, wat hier staat. Pure onzin: ergernis en dwaasheid. (1 Cor. 2.)

K. S.

¹⁾ Dr F. W. Grosheide, De Brief aan de Hebr. en de Br. v. Jak., A'dam, Bottenburg, 1927, 381.

²⁾ Exlex — d.w.z. buiten den kring der (in woorden geschreven wet) gestooten.

KERKELUK LEVEN

Synode-indrukken.

II.

De werkwijze der Synode.

Vóór het samenkomen van de Synode is veel over haar werkwijze geschreven.

Onwillekeurig zal men zich afvragen, of dit eenigen invloed heeft gehad op deze Synode.

Voorop sta, dat het moderamen kort na de opening der Synode niet met een uitgewerkt voorstel is gekomen.

Toch zijn er wel enkele maatregelen genomen.

Zoo heeft de praeses de wenschelijkheid uitgesproken, dat de rapporten over de rapporten geen herhaling zullen bevatten, wat in de laatste rapporten reeds staat uitgedrukt.

Dat is op zichzelf reeds een heel gewichtige zaak.

Vele rapporteurs hebben zich daaraan ook gehouden.

Anderen scheen het nog wat moeilijk te vallen en te breken met de routine, die zij in den loop der jaren zich eigen hadden gemaakt.

De praeses doet zijn best dezen maatregel ook door te voeren.

Met genoegen constateeren we dan ook een aanmerkelijke verbetering in deze.

Evenwel werd een ander voorstel, waarvan we nog meer verwachten, door het moderamen niet gedaan.

Wij bedoelen dit, dat den commissies bij den aanvang der Synode niet een dag langer werd geboden om hun arbeid voort te zetten.

Reeds werden daarvan de gevolgen gezien.

Tolkens blijkt het, dat er niet genoeg graan aan den molen is.

Dan moet er worden gehungeld, opdat de commissies toch wat afleveren.

Zoo worden dan eerst zaken behandeld, die men wel eens „kleingood“ noemt.

Nu is dat „kleingood“ niet altijd van belang onthloot.

Ook zorgt de praeses er lofwaardig voor, dat de discussies niet te zeer worden gerekend.

Vanzelf wordt er echter wel eens langer bij stilgestaan, dan het geval zou zijn, indien grooter zaken ook in het begin werden afgewikkeld.

Geen der onderwerpen, naar welke behandeling zoozeer wordt uitgezien, is binnen de twee weken ter tafel geweest.

Indien aan de Commissies meer tijd werd geschonken, zou dit anders zijn.

Nu komen ze aan de orde, wanneer bij een deel der afgevaardigden zekere vermoedheid zich doet gelden.

En dat bejammeren we.

Dat de Synode loopende kan worden gehouden, is voor een niet gering deel daaraan te danken, dat het Zendingrapport weer in stukken geknipt is.

Men zal zich misschien herinneren, dat wij het een besparing zouden achten, wanneer het Zendingrapport op eenmaal in behandeling werd genomen.

Wij kunnen ook na de ervaring op deze Synode er niet sterk genoeg op aandringen, dat er toch meer tijd aan de commissies worde gegeven.

Zij hebben slechts de beschikking over enkele avonden. Daar wordt alles onder de loupe genomen. Daar moeten uiteraard de stukken, die nauwelijks de aandacht van de Synode trekken, breed worden bediscussieerd. En dan moeten nog de rapporteurs alles nauwkeurig formuleeren en concipieren.

Inderdaad ontbreekt daarvoor nu de genoegzame tijd.

Hoelang daarom de Synode zal duren, kan ook zelfs nu nog niet worden gegist.

De factoren zijn eenvoudig onberekenbaar.

Ik zei reeds, dat de praeses alle voortvarendheid gebruikt.

Hij heeft zoo zijn eigen manier van zeggen en het wil er van hem in.

Men heeft hem in de pers wel een hard heer genoemd.

Maar moet hem beoordeelen naar de praktijk.

En dan valt hij bijzonder mee.

Doch hierover wil ik niet uitweiden.

Buitenlandsche afgevaardigden.

Ook deze Synode werd door talrijke buitenlandse afgevaardigden bezocht.

Men heeft hun namen in het verslag gelezen.

Ook wat zij gesproken hebben werd in het kort vermeld.

Ik geef hier slechts een indruk.

En dan is het voor mij steeds een verheffende indruk, wanneer buitenlandse kerken op onze Synodes zijn vertegenwoordigd.

Voornamelijk ligt hierin een idesl element.

Immers, er zijn slechts weinige buitenlandse afgevaardigden, die onze taal machtig en alzo in staat zijn om van de handelingen onzer Synodes genoegzaam kennis te nemen.

De Britsche afgevaardigden bleven dan ook zeer kort.

Zij hielden hun toespraken, werden beantwoord en verlieten meerendeels denzelfden dag.

Men schatte dit evenwel niet gering.

Dat men er zulk een lange reis voor over heeft om zijn broodschap aan onze kerken te brengen, moet hoog worden gewaardeerd.

De praktische voordeelen aan afvaardiging van hen, die onze taal niet meester zijn, zijn gering.

Indien het ooit tot een oecumenisch concilie komt, zullen natuurlijk ten aanzien van dit taalverschil bijzondere maatregelen moeten worden genomen.

Dan pas kan het contact van de Gereformeerde Kerken over de wereld tot haar volle recht komen.

Evenwel behoort een oecumenisch concilie nog tot de toekomstmuziek.

Wij moeten nu bij wederzijdsche afvaardiging blijven staan.

In dit opzicht nemen onze kerken een bevoorrechte positie in.

Immers Nederlanders staan er voor bekend, dat zij aan het leeren van onderscheiden talen bijzondere zorg besteden. Daarom kunnen onze afgevaardigden buitenlandse Synodes steeds toespreken in haar eigen taal en ook de discussies volgen.

Eenkele afgevaardigden uit het buitenland spraken echter in het Nederlandsch.

Sympathiek en interessant was met name de toespraak van den afgevaardigde van de Christelijke Geref. Kerk in Amerika, Dr. De Haan Jr.

Men voelde daaruit, hoe deze kerk een van de weinige is, die in alle deelen op den zelfden belijdenisgrondslag staat als wij en die belijdenis niet in een zweeddoek heeft begraven, maar die ook op woeker zet, dat zij die belijdenis in Christus' kracht handhaaft.

Onder de toespraken waren er — ook dit moet eerlijkheidshalve erkend — waar de innerlijke belijdenisband niet zoozeer tot zulk een uitdrukking kwam, als wij wel gaarne zouden wenschen.

En de vraag, die reeds vaker werd opgeworpen, dringt zich thans met nieuwe kracht op.

Onze Kerkenorde bepaalt, dat men de buitenlandse kerken om middelmatige dingen niet zal verwerpen.

Maar men kan er niet aan ontkomen, dat hier meer dan middelmatige dingen in het spel zijn.

Doch wanneer er belangrijke afwijkingen zijn in belijdenis en vooral in belijdenishandhaving behoren deze niet tot de middelmatige dingen.

Of om de vraag anders te stellen: is het juist, correspondentie te onderhouden met kerken in het buitenland, die even gedeformeerd zijn als de Nederlandsche Hervormde Kerk ten onzen?

Gewoonlijk legt men wel een anderen maatstaf aan voor het buitenland dan voor eigen land.

Maar mag dat, waar het beginselen betreft? Natuurlijk niet.

Niet gaarne zouden we deze gedachten ter Synode in het bijzijn der afgevaardigden hebben uitgesproken.

Dat verbiedt de hoffelijkheid.

Er zal zich later nog wel een gelegenheid voordoen.

Maar dit onderwerp is urgent.

Indrukken schrijven.

Het is moeilijk Synode-indrukken te schrijven, terwijl de Synode en de commissie arbeid zoo sterk beslag op iemand legt.

Ook nu doe ik het weer onder de rede van een der praeadviseurs.

Ik luister naar het eens onderwerp en schrijf over een ander.

Men begrijpt, dat dit eigenaardige zwarigheden met zich brengt.

Er zal echter wel spoedig eenige ontspanning komen, als de commissies haar arbeid gereed hebben.

Dan hopen we ook meer te kunnen geven.

Thans willen we nog den arbeid der Synode, tot heden verricht, in vogelvlucht overzien.

Reeds zijn er enkele „grootte kwesties“ aan de orde geweest, zooals het Leerboek, het Vrouwenkiesrecht, de Liturgie, de betere Vooropleiding.

Toch zijn ze niet afgehandeld.

Wanneer de meeningen wat verschillen, stelt de praeses al gauw voor het rapport naar de commissies terug te zenden.

In uitzonderingsgevallen is dit aanbevelenswaardig.

Maar wordt er thans niet wat te druk gebruik van gemaakt?

Ik geloof, dat dit het einde verschuift.

Op een oogenblik geeft het uitkomst.

Maar over het geheel betoekent het vertraging.

Maar nogmaals: we hebben een besten praeses. HEPP.

HET BOEK VAN DE WEEK

De Hel in Rusland, door F. A. Mackenzie, vertaling van Frederika Quanjor. N.Y. J. M. Breda's U. M. — Rotterdam.

In ons land zijn in de grootere plaatsen protestvergaderingen gehouden tegen de geloofsvervolgingen in Rusland. Uit de verslagen daarvan bleek, dat men wel onder den indruk verkeert van wat in den Sovjet-staat gebeurt. Maar als men nagaat, hoe dikwijls en op welk een toon er in den dagelijkschen omgang over gesproken wordt, dan komt men vanzelf tot de konklusie, dat er van ecate ontroering onder ons weinig sprake is.

In het rijk, waarover Stalin een van bloed druipenden degen zwaait, worden menschen vermoord, alleen omdat zij christenen zijn en... wij blijven er kalm bij.

Daar worden mannen en vrouwen, die niet meer misdaan hebben dan gij en ik, met den honger gestraft en... onze maaltijden smaken er niet minder om.

Daar worden zij, die in stilte godsdienst oefeningen bijwonen, opgejaagd als een veldhoen op de bergen en... ons gebed wordt er niets vuriger om.

Zeker, wij peinen wel eens of uit Rusland misschien niet de Antichrist zal voortkomen. Maar we schikken ons daar vaak onder met een zeer onchristelijk fatalisme.

Ons volk moet wakker geschud worden om met open oog te aanschouwen de gruwelen, welke in Rusland worden bedreven.

Onze zielen moeten worden geschokt.

Onze monden moeten open gebroken om te schreien tot God.

Ontferming, waarachtige, christelijke ontferming

moet ons doortrekken, ons bewogenheid geven, die meer is dan een morgenwolk, ons onrustig houden, ons op middelen doen zinnen, om de vervolgdten te hulp te komen.

Daarom begroeten we alles wat ons uit onze ijzige kalmte kan doen opschrikken.

Daarom begroeten we de boeken, welke hierover verschijnen en ons een getrouw beeld bieden van wat er in dat moordenaarsrijk voorvalt.

Daarom begroeten we ook het boek van Mackenzie. Men vergis zich in dit werk niet.

Men rekene niet op sensationele beschrijvingen.

De groote onzedelijkheid, welke er in Rusland heerscht, wordt er ternauwernood in aangeroerd.

Ook de geloofsvervolgingen worden met groote soberheid beschreven. Schildering van bloedige tooneelen, ofschoon die zich op groote schaal hebben afgespeeld, zal men hierin tevergeefs zoeken.

Alle zucht om opwinding te veroorzaken, is Mackenzie vreemd.

Dit zal wel daaraan moeten worden toegeschreven, dat hij een nuchter aangelegd journalist is, wien het meer om feitenmateriaal te doen is dan om temperamentvolle exclamaties.

Misschien schuilt hier ook taktiek achter. Mackenzie toch is van oordeel, dat het Russische volk slechts te helpen is, met het zijn sympathie te toonen en zedelijken steun te verleenen. Alle actieve inmenging acht hij verkeerd. Dank zij de wijze, waarop de Russen zijn voorgelicht, zouden zij die als een aanslag op hun land opvatten en niet als een bevrijdingspoging. Ook is hij bang voor politieke, economische en morele uitsluiting van Rusland. „Groote aantallen intelligente, jonge Russen groeien op met een totaal verkeerde opvatting van het leven, de toestanden en den geest van de vrije natie. De doorsnede Russische werkmans verneemt en gelooft heden ten dage, dat de Britsche arbeider een vertrapt slaaf is. Zelfs de doorsnede Rus, die geen communist is, beschouwt ons in zijn hart als een natie, die brandt van haat jegens zijn volk. Waarom zouden wij het spel van de communisten spelen, die trachten hun slachtoffers moreel en intellectueel te isoleren?“ Hij gaat nog verder. „Ik wensch betrekkingen te handhaven en uit te breiden, opdat het volk van Rusland ons geloof, onze doeleinden en onze idealen zal zien, zooals ze werkelijk zijn.“ Hij wil alleen, dat de wereld protesteeren zal, met verontwaardiging protesteeren. Of dit helpt? Hij meent van wel. Toen na 1929 luide afkeuring uit verschillende naties tegen de geloofsvervolgingen werd uitgesproken, antwoordde Moskou eerst met boosheid „en het scham als werd het lijden der menschen nog heviger. Maar terwijl ik dit schrijf, beginnen er boodschappen uit communistische bronnen uit Rusland te komen, waaruit blijkt, dat de communistische houding jegens de kerken gewijzigd moet worden.“

Laat Mackenzie zich niet te zeer door opportunistische oogmerken beheerschen? Ik vrees. Of een Europeesche staat betrekkingen met Rusland zal aanknoopen en uitbreiden is bovenal een kwestie van politieke ethiek. En met dit ethische probleem laat de schrijver zich niet in. Dat is een heel zwak punt in het boek. De vraag: zijn wij verantwoord, als wij met zulk een anti-godsdienstigen staat betrekkingen onderhouden, brandt in de christelijke consciëntie. Daarover mag niet heen-gelopen. Trouwens, Mackenzie is hier en daar met zichzelf in tegenspraak. Als hij nadeelen ducht van vreemde actieve inmenging en daarvoor een beroep doet op de Russische volksziel, dan staat daartegenover, dat hij in een gevangenis in Midden-Siberië een bede om verlossing tot hem, den vreemde, hoorde richten. „Toen ik naderde, hieven zij een beroemden zang van Russische gevangenen aan, de tragische smeekbede van een gevangene om vrijheid. „Verbreek onze boeien! Geef ons de vrijheid!“ klonk het refrein. „En wij zullen u leeren, hoe gij de vrijheid moet liefhebben.“ De gang weerkaatste het harverscheurende pathos van de zoo mooi sameenklinkende mannenstemmen.“

Van actieve inmenging zouden we ons niet mogen onthouden, indien God er ons de macht toe had verleend. In Hongarije gedenkt men nog altijd met dankbaarheid, hoe eeuwen terug onze De Ruyter een aantal Hongaarsche predikanten van de galeien heeft verlost. En nog altijd is het een vraag, die ons niet loslaat, of de Volkenbond niet zou kunnen ingrijpen. De „doorsnede Rus“ zou dit uit haat mogen verklaren, al spoedig zou het hem aan het verstand kunnen worden gebracht, dat de drijfveer een geheel andere was. Dan, we kunnen voorloopig niet anders dan bidden en protesteeren.

En om te protesteeren verschaft Mackenzie ons materiaal, dat alle kenmerken van betrouwbaarheid vertoont. Van 1921 tot 1924 vertoefde hij in Rusland en had toegang tot de hoogste kringen. In 1925 en '26 hield hij verblijf in Stockholm en bezocht dikwijls de grenssteden in Finland, Estland en Lithauen. „Sindsdien“, zoo zegt hij, „heb ik bijzondere middelen te haat genomen, om met den Russischen toestand in aanraking te blijven. Wat die middelen zijn en hoe zij aangewend worden, behoeven wij niet te vermelden.“ Dat laatste is stellig ook niet geraden. Daardoor zou hij zijn eigen bronnen toestoppen en menigeen in ongelukkigheid, zoo niet in doodsgevaar brengen.

Mackenzie
vervolg
hij van
het boe
van he
munisti
systema
Godsdie
strenge
sedert
Donker
dienstes
Godsdie
Ook
groote
den, v
den
nomen
laren
deeren
heeft a
publice
woorden
Maar
stand,
denoeg
deelt b
stand,
ten ein
departe
de arre
zenden
die ond
ballings
ven en
verniet
Voora
fen in
is verp
mij niet
tegen h
want z
die ma
toovens
als het
Zondag
gestraf
De s
wil op
heeft
Pechora
ruchte
bannen
hem
Dat cil
Wij ho
ook ge
versta
woord
passen
dienen
wordt
graven
toestan
dit opz
min, S
heid, D
en Rec
Het
een vie
de „A
Onder
leest
eigen g
wordt
blijkt
tot wel
is gekl
Over
sentime
ook. H
En w
meer s
heiliger
Want
zijn, m
Of d
hoeder

Die
Synode
Die
predik
genoe
Profes
sent“
Die
die be

BUI